

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ПОНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ ЗНАТЬ «ПРАВО»

ON THE NEED TO RENEW THE FIELD OF KNOWLEDGE “LAW”

Курінний Є.В., д.ю.н., професор,
професор кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет

Постановою Кабінету Міністрів України № 1021 від 30.08.2024 «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти» (далі – постанова 1021) ліквідовано галузь знань 08 Право, а спеціальності 081 Право, 082 Міжнародне право отримали нові шифри відповідно D8 і D9 та разом з іншими сьома спеціальностями утворили нову галузь знань D Бізнес, адміністрування та право. Зазначене рішення щодо галузі знань та спеціальності Право важко назвати оптимальним, скоріш навпаки поспішним та не достатньо виваженим. Прийняття постанови 1021, у першу чергу, пов'язане з намаганням уніфікувати та максимально наблизити перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти в Україні, до Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013 (МСКО), що розроблена ЮНЕСКО як всеохоплюючий статистичний опис національних систем освіти та методології для оцінки національних систем освіти порівняно зі збіжними міжнародними рівнями. Передбачене урядовою постановою 1021 припинення існування галузі знань 08 Право та подальше його поєднання з такою далекою від нього сферою як Бізнес і відносно близькою, але значно меншою за своїм соціальним призначенням діяльністю як Адміністрування, у перспективі може негативно позначитися як в опануванні правових знань та відповідних професій так й на рівні вітчизняної юридичної освіти в цілому. Зазначається, що під час розробки та прийняття у серпні 2024 року постанови 1021 припущено достатню кількість концептуальних та організаційних помилок. Зокрема це стосується порушення таких принципів правотворчості як необхідності та обґрунтованості, системності та наукового забезпечення. Це детермінує потребу перегляду змісту зазначеної вище постанови та необхідність поновлення галузі знань Право.

Ключові слова: постанова уряду, галузь знань, спеціальність Право, суспільні відносини, правотворчість, державне управління, поновлення.

Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1021 of 30.08.2024 “On Amendments to the List of Fields of Knowledge and Specialties for Which Higher and Pre-Higher Education is Provided” (hereinafter referred to as Resolution 1021) abolished the field of knowledge 08 Law, and specialties 081 Law and 082 International Law were given new codes D8 and D9, respectively, and together with seven other specialties formed a new field of knowledge D Business, Administration, and Law. This decision regarding the field of knowledge and specialty of Law can hardly be called optimal; on the contrary, it was hasty and insufficiently considered. The adoption of Resolution 1021 is primarily linked to efforts to standardize and align as closely as possible the list of fields of knowledge and specialties for which higher and pre-higher education is provided in Ukraine with the International Standard Classification of Education ISCED-F 2013 (ISCED), developed by UNESCO as a comprehensive statistical description of national education systems and a methodology for assessing national education systems in comparison with comparable international levels. The termination of the field of knowledge 08 Law, as provided for by Government Resolution 1021, and its subsequent merger with such a distant field as Business and a relatively close, but significantly less socially relevant field of Administration, may have a negative impact in the long term on the acquisition of legal knowledge and related professions, as well as on the level of domestic legal education in general. It is noted that during the development and adoption of Resolution 1021 in August 2024, a sufficient number of conceptual and organizational errors were made. In particular, this concerns violations of such principles of law-making as necessity and justification, consistency, and scientific support. This determines the need to revise the content of the above-mentioned resolution and the need to renew the field of knowledge of Law.

Key words: government resolution, field of knowledge, specialty of Law, social relations, law-making, public administration, renewal.

Вступ. З першого вересня 2025 року особи, які в цьому році вступили на навчання за спеціальністю Право будуть опановувати зазначену спеціальність вже не у рамках галузі знань Право, а у межах нової відповідної галузі – Бізнес, адміністрування, право.

Таке рішення передбачене постановою Кабінету Міністрів України № 1021 «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти» від 30.08.2024 (далі – постанова 1021), якою були прийняті зміни до відповідної урядової постанови № 266 від 29.04.2015 (далі – постанова 266).

За результатами зазначених нововведень з 01.11.2024 – ліквідовано галузь знань 08 Право, а спеціальності 081 Право, 082 Міжнародне право отримали нові шифри відповідно D8 і D9 та разом з такими спеціальностями як D1 Облік і оподаткування, D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, D3 Менеджмент, D4 Публічне управління та адміністрування, D5 Маркетинг, D6 Секретарська та офісна справа, D7 Торгівля склали зміст галузі знань – D Бізнес, адміністрування та право.

Також у тексті постанови 1021 відбулося більш повне посилання на коди і найменування відповідних деталізова-

них галузей Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013, що охопило усі зафіксовані у положеннях постанови галузі знань та спеціальності. За вказаною класифікацією спеціальності D8 Право і D9 Міжнародне право отримали однаковий код та іменування – 0421 Law.

Крім того, рівні освіти, за якими здійснюється підготовка за оновленим переліком спеціальностей складаються з фахової передвищої освіти; першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового/освітньо-творчого), що передбачає можливість здійснення підготовки для здобуття ступеня доктора філософії.

Зважаючи на сутність та зміст наведеної урядової постанови, передбачені у ній новачі небезпідставно можна вважати результатом здійснення функції правотворчості уряду, у свою чергу правові норми, які закріплені у цьому нормативно-правовому акті реалізуються за допомогою державно-управлінської діяльності органів виконавчої влади усіх рівнів (центральных, регіональних, місцевих).

Зафіксоване в постанові 1021 рішення щодо галузі знань та спеціальності Право важко назвати оптимальним, скоріш навпаки поспішним та недостатньо виваженим, що з великою вірогідністю у недалекій перспективі спонукатиме до необхідності його перегляду.

Проблемам, пов'язаним з урядовою правотворчістю, присвячені роботи багатьох українських учених-адміністративістів, науково-теоретичною основою для вивчення цього важливого питання, можуть слугувати праці таких відомих учених як: В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, В. М. Гарашук, Є. В. Додін, Р. А. Калужний, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, В. Я. Настюк, О. І. Харитонova та ін.

Враховуючи важливість та потенційну резонансність порушеної теми, її значущість для подальшого об'єктивного сприйняття і поступального розвитку української правової освіти та науки, виникла потреба вивчення проблеми необхідності поновлення галузі знань Право за якою здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти в Україні, яка окрім власної важливості, також визначає мету цієї праці.

На початку викладення основного матеріалу необхідного зазначити, що 24.08.2023 був прийнятий Закон України № 3354-IX «Про правотворчу діяльність», що визначає правові та організаційні засади правотворчої діяльності, принципи і порядок її здійснення, учасників правотворчої діяльності, правила техніки нормопроєктування, порядок здійснення обліку нормативно-правових актів, а також правила дії нормативно-правових актів, усунення прогалин, подолання колізій у нормативно-правових актах та здійснення контролю за реалізацією нормативно-правових актів.

Згідно частині 2 статті 4 цього законодавчого акту Кабінет Міністрів України визнається суб'єктом правотворчої діяльності, а у відповідності до статті 3 цього ж закону правотворча діяльність здійснюється відповідно до принципів: верховенства права, що включає, але не виключно, принципи законності, юридичної визначеності, запобігання зловживанню повноваженнями, рівності перед законом та недискримінації, доступу до правосуддя; пріоритетності утвердження та забезпечення прав і свобод людини, дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини; демократичності; пропорційності; необхідності та обґрунтованості; системності; наукового забезпечення; ресурсної забезпеченості.

На мій погляд, під час підготовки та прийняття постанови 1021 були не дотримані щонайменше 3 з 8 перелічених принципів – необхідності та обґрунтованості, системності та наукового забезпечення. Окрім того, певні положення згаданого нормативно-правового акта не у повній мірі відповідають таким вимогам як їх логічність, узгодженість (внутрішня та зовнішня), дотримання і використання позитивного досвіду та накопичених сталих вітчизняних практик у регулюванні тих чи інших груп суспільних відносин.

Для підтвердження викладеної думки, слід нагадати, що постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2006 № 1719 «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра» (далі постанова 1719), яка втратила чинність після прийняття вже згадуваної та діючої зараз (зі змінами) постанови уряду № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29.04.2015 була передбачена галузь знань 0304 Право, що складалася з двох спеціальностей – правознавство 6.030401 та правоохоронна діяльність 6.030402, при цьому спеціальність Міжнародне право 6.030202 охоплювалося галуззю знань 0302 Міжнародні відносини.

Тобто варіант постанови 1719 у частині змісту галузі знань Право виглядав більш логічнішим ніж той, який був зафіксований у постанові 266, бо охоплював дві близькі за місцем спеціальності, що охоплюють владну діяльність (судів, прокуратури, поліції та ін.) з однаковою домінуючою формою реалізації права як застосування. Втім й від-

несення спеціальності Міжнародне право до галузі знань Міжнародні відносини виглядало помилковим, що було виправлено у нормах постанови 266.

Після детального ознайомлення зі змістом постанови № 1021, все більше спадає на думку, що прийняття даного документу у першу чергу, пов'язане з намаганням керівництва українського уряду уніфікувати та максимально наблизити перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти в Україні, до Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013 (МСКО), що розроблена ЮНЕСКО як всеохоплюючий статистичний опис національних систем освіти та методології для оцінки національних систем освіти порівняно з зіставними міжнародними рівнями.

Як вже зазначалось це була друга спроба відповідної імплементації, першою можна вважати урядову постанову № 762 «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 07 липня 2021 року (далі постанова 762), положення якої містили відповідники вітчизняним кодам і найменуванням спеціальностей – коди і найменування відповідних деталізованих галузей за Міжнародною стандартною класифікацією освіти.

Головним недоліком зазначеного документу було те, що окремі українські спеціальності не отримали свого міжнародного відповідника (17 з 293). Також, без змін залишилися назви наших галузей знань, що у свою чергу виключало наявність їх повної відповідності вказаним вище міжнародним стандартам. Згідно постанови 762 збереглися шифри і найменування галузі знань 080 Право та код і спеціальність 081 Право, що отримало міжнародний відповідник 0421 Law.

У зв'язку з прийняттям постанови 762, на офіційному сайті українського уряду зазначалось, що оприлюднено гармонізований із Міжнародною стандартною класифікацією освіти перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів фахової передвищої та вищої освіти в Україні. Встановлення відповідності передбачених Переліком галузей знань і спеціальностей кодам МСКО в умовах інтернаціоналізації вищої освіти є необхідним для забезпечення таких процесів як: міжнародна кодифікація освітніх програм задля зіставлення та визнання освітніх кваліфікацій вищої та фахової передвищої освіти, здобутих в Україні, відображення цієї інформації в додатку до документа про освіту (науковий ступінь); міжнародна академічна мобільність здобувачів і науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів освіти та визнання її результатів; покращення умов для залучення іноземних студентів шляхом сприяння визнанню в світі здобутої в Україні кваліфікації; міжнародні порівняння та статистичний аналіз систем освіти [1].

У певній мірі можна було б погодитись з цим дописом на Урядовому порталі, якби не прийняття постанови 1021, якою продовжилась здійснюватися розпочата постановою 762 «гармонізація», що призвело до явного віддалення від зафіксованих у чинному законодавстві принципів правотворчої діяльності.

Замість того щоб не тільки зберегти змістовну гармонічність та зовнішню злагодженість наявних галузей знань та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, і на порядок зміцнити їх, розробники постанови 1021 пішли за варіантом найменшого супротиву – здійснили максимальну «підгонку» напрацьованих десятиліттями та максимально наближених до життєвих реалій відповідних галузей знань та спеціальностей до не завжди відповідаючим українському досвіду, традиціям і фаховому сприйняттю далеко не оптимальних «світових стандартів», зафіксованих у документі міжнародної організації, що перебуває у структурі стрімко втрачаючої свою репутацію ООН.

Щоб не виглядати голосливим, більш детальноше зупинимося на чинній галузі знань D Бізнес, адміністрування та право.

По-перше, критично сприймається послідовність понять за якою викладена вказана назва. З усім усвідомленням ролі і місця бізнесу у функціонуванні держави, у ієрархії не тільки сприйняття, а за своєю соціальною значущістю, цей різновид людської діяльності, аж ніяк не може бути попереду права. Нагадаю, що у сфері господарської діяльності, бізнес сприймається як фактичний аналог підприємництва, під яким згідно ч. 1 ст. 1 Закону України № 698-ХІІ «Про підприємництво» від 07.02.1991 (зі змінами) розуміється безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

Втім бізнес – поняття більш широке, ніж поняття підприємництва. Це обумовлено двома основними обставинами: бізнес охоплює більший спектр видів діяльності шляхом проведення як одноразових, так і постійних бізнес операцій; кількість учасників у бізнесі більша, ніж кількість офіційно зареєстрованих суб'єктів підприємницької діяльності, тобто підприємництво є категорією бізнесу – діяльності, що здійснюється приватними особами чи підприємствами (організаціями) щодо використання природних благ, виробництва, придбання та продажу товарів чи надання послуг в обмін на інші товари, послуги або гроші до взаємної вигоди зацікавлених сторін [2, с. 11–12].

Також, якщо розглядати співвідношення права і адміністрування (від лат. *administro* – керую) 1. Управління, завідування. 2. В негативному сенсі – управління, здійснюване лише шляхом наказів і розпоряджень [3]. Не дивлячись на усю об'ємність цього терміну, який репрезентується як у вузькому, широкому та негативному сенсах, у нього теж відсутні будь-які підстави бути попереду права, зважаючи на сутність, аксіологічні характеристики, варіації існування та сприйняття останнього.

По-друге, враховуючи викладене вище, теж неможливо серйозно приймати передостання і останнє місце спеціальностей 081 Право та 082 Міжнародне право у відповідному переліку галузі знань D Бізнес, адміністрування та право, у якому перші сім місць належать таким галузям знань як D1 Облік і оподаткування, D2 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, D3 Менеджмент, D4 Публічне управління та адміністрування, D5 Маркетинг, D6 Секретарська та офісна справа та D7 Торгівля. Проте, подібна послідовність концептуально відповідає достатньо вразливій назві цієї галузі знань.

По-третє, після ознайомлення з назвами та змістом оновлених галузей, зафіксованих у постанові 1021, можна помітити, що менша частина з них сформована за критерієм відповідності соціальним сферам, зміст яких складають споріднені різновиди діяльності (спеціальності). Наприклад, галузь знань А Освіта, яка об'єднує спеціальності: А1 Освітні науки; А2 Дошкільна освіта; А3 Початкова освіта; А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями); А5 Професійна освіта (за спеціалізаціями); А6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями); А7 Фізична культура і спорт.

В інших (у переважній більшості) галузях знань фактично відсутній критерій зазначеної вище відповідності, зате беззастережно скалькована відповідність (сформована аналогія) деталізованам галузям Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013. Наприклад, галузь знань J Транспорт та послуги, яка фактично сформована не за двома, а за п'ятьма критеріями та складається з п'яти різновидів спеціальностей, а саме: J1 Послуги краси; J2 Готельно-ресторанна справа та кейтеринг; J3 Туризм та рекреація; J4 Охорона праці; J5 Морський та внутріш-

ній водний транспорт; J6 Авіаційний транспорт; J7 Залізничний транспорт; J8 Автомобільний транспорт.

Щодо галузі знань D, яка має потрібну назву, її зміст де-факто відповідає не трьом, а восьми відповідним складовим – праву, фінансам і оподаткуванню, банківській справі, фондовому ринку, публічному управлінню, страхуванню, менеджменту і секретарській та офісній справі, маркетингу та торгівлі.

Безумовно, між переліченими соціальними сферами існує зв'язок, однак його не можна визначити прямим, скоріш він є опосередкований (виняток складає право, відповідні норми галузей якого безпосередньо регулюють суспільні відносини але не тільки вказаних сфер, а й інших – різноманітні послуги, транспорт, охорона здоров'я, освіта, оборона, безпека тощо). Тому на мій погляд кожна галузь знань повинна об'єднувати не більше двох соціальних сфер. Прикладом, такого підходу можна вважати галузь знань К Безпека та оборона, яка акумулює два блоки спеціальностей, що чітко відповідають назві зазначеної галузі (винятком можна вважати спеціальність К9 Правоохоронна діяльність, яка за своєю сутністю і змістом більше тяжіє до галузі знань Право).

Унікальність та багатогранність права пізнається насамперед через розуміння його сутності, поняття та ознак.

Зокрема на думку М. С. Кельмана та О. Г. Мурашина сутність права полягає в тому, що воно відображає нормативно визначену, гарантовану державою міру свободи особи. Право – це соціальний регулятор відносин, побудований на уявленні про справедливість, яке є в даний момент у конкретному суспільстві і має загальнообов'язковий, формально визначений, нормативний характер, встановлений або санкціонований державою (населенням в ході референдуму) і гарантований нею [4, с.275].

Дещо іншої позиції дотримуються Ю. А. Ведерніков та В. С. Грекул, які вважають, що сутністю права є свобода людини, тобто притаманні людині властивості та форми життя, що відображають її прагнення до самовираження й самореалізації. Але це не будь-яка свобода, а свобода певним чином визначена й забезпечена. Тому право є свободою: взаємодії з іншими суб'єктами; в першу чергу дія, що знаходять своє зовнішнє втілення у вигляді дій або бездіяльності; що поєднує в собі свободу суспільства та його членів; межі якої забезпечуються суспільством, а не окремою людиною; реалізація якої захищається юридичними засобами; не кожного окремого індивіда, а типових членів суспільства, тому межі свободи є рівними для кожного з однойменних суб'єктів.

Таким чином, право – це встановлена та забезпечувана державою система загальнообов'язкових, формально-визначених норм, які виступають мірою свободи та критерієм правомірної і неправомірної поведінки суб'єктів в суспільстві.

В такому розумінні право – це ознака цивілізації, культури суспільства, являє собою соціальну цінність, благо як для суспільства взагалі, так й для кожного його члена зокрема [5, с. 39–40].

Найважливіші властивості (ознаки) права полягають у тому, що право: встановлюється або санкціонується (тобто офіційно схвалюється) державою чи населенням в ході референдуму; має відповідати ідеалам справедливості і свободи; право має нормативний характер, що ріднить його з іншими формами соціального регулювання – моральністю, звичаями і т. д.; є виявлення волі і свідомості людей (інтелектуально-вольовий характер права); забезпечене можливістю державного примусу; формально визначене (зв'язок суспільства, держави і права в аспекті, який розглядається, можна описати формулою – «зміст права створюється суспільством, форма права – державою»); складне системне утворення, яке поділяється на три елементи – природне, позитивне і суб'єктивне [4, с. 275–278].

Після такого стислого викладу сутності, поняття та ознак права, ще більше усвідомлюється помилка, яку припустив наш уряд, ліквідувавши у 2024 році таку галузь знань як Право.

На виконання вже згаданої урядової постанови 1021, Міністерство освіти та науки України підготувало Наказ № 1625 від 19.11.2024 «Про особливості запровадження змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 № 1021», який було зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03.12.2024 за № 1833/43178.

Даним наказом передбачено низку достатньо непростих і трудомістких організаційно-правових заходів, зокрема щодо: переоформлення ліцензій на провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти за освітніми програмами, що передбачають присвоєння професійної кваліфікації з професій, для яких запроваджено додаткове регулювання, ліцензій на рівні фахової передвищої освіти та ліцензій у сфері післядипломної освіти, здійснюється відповідно до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності; переоформлення сертифікатів про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, здійснюється відповідно до Порядку оформлення, переоформлення, видачі, зберігання та обліку сертифікатів про акредитацію освітньої програми; застосування у 2025 році як сертифікатів про акредитацію освітньо-професійних програм за «новими» спеціальностями, так і сертифікати про акредитацію освітньо-професійних програм за «попередніми» спеціальностями з урахуванням таблиці відповідності (додаток 1 Наказу); строку дії сертифікатів про акредитацію освітньо-професійних програм у сфері фахової передвищої освіти за спеціальностями, дія яких у сфері фахової передвищої освіти припиняється, продовжується без процедури акредитації до випуску всіх випускників, зарахованих на навчання до набрання чинності постановою 1021 «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти», у тому числі тих сертифікатів про акредитацію освітньо-професійних програм у сфері фахової передвищої освіти, строк дії яких закінчився у період дії воєнного стану та був продовжений, але не пізніше 31 грудня 2028 року та ін.

Наведений алгоритм достатньо об'ємних як за переліком так й за змістом дій, демонструє не тільки яку значну роботу мають виконати ЗВО та відповідні інстанції Міністерства освіти та науки України у зв'язку з прийняттями змінами переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, а й той не менший обсяг можливих

заходів, до реалізації яких слід бути готовими у разі визнання та виправлення допущених помилок, які містяться у постанові 1021, зокрема й тих, що стосуються ліквідації галузі знань Право.

Передбачене урядовою постановою 1021 припинення існування галузі знань 080 Право та подальше його поєднання з такою далекою від нього сферою як Бізнес і відносно близькою, але значно меншою за своїм соціальним призначенням діяльністю як Адміністрування, на мою думку є недалекоглядним і мало продуманим кроком, що у перспективі негативно позначиться як в опануванні правових знань та відповідних професій так й на рівні вітчизняної юридичної освіти в цілому.

Не слід забувати про аксіологічну сутність права у суспільному житті. З позицій недостатності рівнів соціальної організації та функціонування сучасної української держави, його у значній мірі не можна ототожнювати з чинним законодавством. Пам'ятаю крилаті фрази професора Копейчикова В. В., які він неодноразово повторював на своїх лекціях, про те що право це – найвищий поведінковий стандарт та закон може помилятися, а право – ні.

Штучне зменшення ролі права у соціальному житті аж ніяк не змушує забувати такі невирішені виклики як – поширений правовий нігілізм серед значної частини українського населення, його недостатні рівні як загальної так й правової культури і свідомості. Також не слід забувати про актуальність завдань подальшого становлення та зміцнення інститутів громадянського суспільства і правової держави в Україні, а про затребуваність суттєвого поліпшення характеристик таких соціально значущих процесів як правоутворення, правотворчість та правореалізація й годі казати.

На підставі викладеного можна **констатувати**, що під час розробки та прийняття у серпні 2024 року постанови 1021, було припущено достатню кількість концептуальних, організаційних та технічних помилок. Зокрема це стосується порушення таких принципів правотворчості як необхідності та обґрунтованості, системності та наукового забезпечення. Також певні положення згаданого нормативно-правового акта не у повній мірі відповідають таким вимогам як їх логічність, узгодженість (внутрішня та зовнішня), дотримання і використання позитивного досвіду та накопичених сталих вітчизняних практик у регулюванні тих чи інших груп суспільних відносин.

Перелічені фактори рано чи пізно детермінують потребу перегляду змісту зазначеної вище постанови та розв'язання завдання щодо суттєвого вдосконалення нормативно-правового забезпечення переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти, однією з важливих складових якого має стати поновлення галузі знань Право.

ЛІТЕРАТУРА

1. Урядом гармонізовано перелік галузей знань і спеціальностей вищої освіти Міжнародною стандартною класифікацією освіти. Урядовий портал. 28 липня 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryadom-garmonizovano-perelik-galuzej-znan-i-specialnostej-vishchoyi-osviti-z-mizhnarodnoyu-standartnoyu-klasifikaciyei-osviti>. (дата звернення: 22.09.2025).
2. Основи бізнесу: навчальний посібник. Доброва Н.В., Осипова М.М. Одеса: Бондаренко М. О., 2018. 305 с.
3. Адміністрування. Мельничук О.С. Словник іншомовних слів онлайн. URL: <https://126.slovaronline.com/1075%D0%90%D0%94%D0%9C%D0%86%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%A3%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF> (дата звернення: 22.09.2025).
4. М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. Загальна теорія держави та права: Підручник. Київ: Кондор, 2005. 609 с.
5. Ю.А. Ведерников, В.С. Грекул. Теорія держави і права. Навчальний посібник. Дн-вськ, 2002. 120 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.09.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.10.2025
Дата публікації: 29.10.2025